

JORDI PLAY/ARXIU

Montserrat Abelló, a 90 anys, quan va rebre el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, l'any 2008.

Quan el miracle és escriure

Montserrat Abelló, una de les poetes i traductores catalanes més admirades, deixà gairebé enllestides les seues memòries abans de morir, al setembre de 2014.

Un any després, es publica 'El miracle és viure', les vivències d'una escriptora tardana i perdurable.

Reportatge de Xavier Aliaga

A Montserrat Abelló i Soler (Tarragona 1918 - Barcelona 2014) els déus li proporcionaren una vida llarga i profitosa. Fou una escriptora tardana, que veié publicat el seu primer llibre, *Vida diària*, l'any 1963, quan ja tenia 45 anys. Potser no sospitava en aquell moment que, tot just, ni tan sols havia arribat a l'equador de la vida. Una existència fructífera.

La mort, fet i fet, la va sorprendre treballant en les darreres traduccions i llibres. I en un volum de memòries, amb

el suport de la Institució de les Lletres Catalanes, que anava confeccionant en col·laboració amb Xavier Montoliu i fent ús d'una "memòria d'elefant", com la qualificava la mateixa interessada amb orgull. La lucidesa l'acompanyà fins al final. I quan el dia 9 de setembre del 2014 el seu cor brau i viscut deixà de bategar, la tasca de traslladar a l'ordinador les vivències estava molt avançada, bé que no acabada del tot. Els seus fills, Mireia i Miquel Bofill i Abelló, s'hi posaren, a la tasca de donar coherència i cohesió al text i comprovar

dades, dates i noms. "Ens queda, entre moltes més coses, el record d'una vida plena com a persona, com a dona, com a mare, com a poeta i com a catalana, de la qual aquest text i el conjunt de la seva obra són un reflex", escriuen en un apartat introductor del llibre, publicat fa unes setmanes per Ara Llibres amb el títol *El miracle és viure. Vivències*.

Montserrat Abelló gaudí de reconeixement les darreres dècades, període en què publicà i traduí amb regularitat, arplegà alguns dels seus guardons més importants i esdevingué un referent literari per a les noves fornades de poetes. També com a traductora i com a representant d'un gènere que no ho havia tingut fàcil per compaginar el treball, la maternitat, l'escriptura i l'activisme social. Totes aquelles claus, també la felicitació per donar a conèixer autores anglosaxones, estan contingudes en el seu llegat literari. I s'entenen molt millor en assaltar les pàgines de la biografia.

La família itinerant

Els orígens i el periple familiar dels Abelló són bàsics per entendre la trajectòria de l'escriptora. Montserrat naix a Tarragona, l'any 1918, i es cria a una casa bastant senyorial propietat d'una família de notaris i advocats. El pare, Mateu Abelló Roset, d'arrels més humils, és enginyer naval, un treball que marca -i de quina manera- la trajectòria familiar. Després d'una breu estada a Cadis, la família es trasllada a Londres, l'any 1923. "A Londres, hi vam viure un any i uns quants mesos molt intensos d'immersió en l'anglès", relata Abelló. Un idioma que l'escriptora considerava "la meua segona llengua".

Trasllat a les drassanes de Cartagena, ciutat a la qual els Abelló visqueren entre 1924 i 1931. Són els anys de la primera formació literària i dels primers interessos poètics. Amb la proclamació de la República, el 1931, la família torna a Catalunya i s'instal·la al carrer de València de Barcelona. "Els pocs anys que va durar la República van ser magnífics i la vida es va liberalitzar en tots els aspectes: culturals, artístics, en el món de les dones, que van obtenir el vot i càrrecs públics, en la família, en l'església...", relata. "Aquells anys de la República van ser un dels més bells, lliures i democràtics que vaig viure", rebla en un altre moment. Són també els anys dels dubtes sobre la religió. I del salt a la Facultat de Filosofia i

Lletres de la Universitat de Barcelona, amb Carles Riba o Joan Mascaró com a professors que deixen petja en ella.

L'alçament militar del 1936 fou un colp inesperat, "gairebé increïble". Durant la Guerra Civil, Abelló fa classes d'anglès i d'interpret amb els membres de les Brigades Internacionals. Cap al gener del 1939, quan es veu clar que els republicans perdrien la guerra, el pare, que s'havia significat com a coronel de l'Armada republicana, ha de marxar a l'estranger. I la seua filla Montserrat decideix marxar amb ell. En un primer estadi a Anglaterra. Però és a Xile on, finalment, Mateu Abelló acaba trobant treball, a través de Pi i Sunyer, ambaixador en aquell país. Hi arriben el juliol del 1940. I Abelló i els seus s'estaran al país sud-americà vint anys.

A Xile coneix a qui serà el seu marit, Joan Bofill. I acaba la seua formació en anglès, entre altres tasques i coneixences profitoses, com ara Joan Oliver o Roser Bru. Fins i tot coneix Salvador Allende, més tard president de Xile i mort sota la bota d'Augusto Pinochet. Abelló no coneixerà la dictadura. Per a ella, Xile serà un país bonic i acollidor. Però la intenció, sempre, és tornar-hi. "L'exili va ser com unes vacances massa llargues", escriu.

Abans de tornar a Catalunya, l'any 1960, ha tingut temps de ser mare i de començar els primers temptejos amb la poesia sota el guiatge de Joan Oliver. Però no serà fins l'any 1963, a 45 anys, que publicarà el seu primer llibre poètic, *Vida diària*. Arribaren també les primeres traduccions, de l'anglès al castellà i, també, al català, com ara alguna obra d'Agatha Christie. "Però, mentre era professora, gairebé no tenia temps per dedicar-me a escriure", acota. "Sóc com una ombra / perduda en la nit. (...) // Però caldrà que em posi, / com cada tarda, / a repassar la roba, / ficar les mans dins l'aigua bruta, / i destriar entranyes innocents. / Cosir botons, / empènyer la planxa. // Només de tard en tard, / Puc agafar la ploma", escriurà en *Vida diària*, amb el seu estil concís i directe, terriblement vital.

L'any 1967, Abelló, que ja és àvia, tradueix a l'anglès alguns poemes i fragments de Salvador Espriu i Mercè Rodoreda. I el 1970, enceta els seus estudis de filologia anglesa a la Universitat de Barcelona, mostra del seu tarannà inquiet. Som a les portes d'una altra fita biogràfica, un viatge a Anglaterra, el 1971, a Bristol. Allà fa classes Toni Turull, qui regala a Abelló un llibre de la poeta Sylvia Plath, *Winter Trees*. Es produeix una veritable commoció, la trobada d'una autora "que veia la poesia com jo". I una visió existencial semblant, algú que volia viure "la vida en majúscules", tenir fills i marit, ser una gran poeta. Un equilibri miraculós. Abelló ho aconseguí. Plath es va suïcidar.

El 1985 apareixeria *Arbres d'hivern*. No seria l'única traducció al català de Sylvia Plath. Ni tampoc d'unes altres autores en llengua anglesa.

UNA LLARGA VIDA. A l'esquerra, als anys 40, al seu domicili de Santiago de Xile, escrivint. Al costat, un detall d'unes mans sàvies i viscudes, signant. Baix, una imatge a la seua arribada a Barcelona, l'any 1960.

Una activitat moguda pel desig de difondre l'obra de dones sovint oblidades. Una expressió del seu feminisme que la va fer connectar amb dones com Maria-Mercè Marçal o Maria Aurèlia Capmany. Marçal, per cert, fou una de les escriptores que més va celebrar l'esperat retorn d'Abelló a l'edició amb la publicació, el 1981, d'un volum que contenia aquell primigeni *Vida diària* amb l'afegit d'una nova col·lecció de poemes, *Paraules no dites*.

Abelló es va jubilar l'any 1983. I aquell fet la marcà de manera decisiva, fou la trobada d'un temps nou. Per "escriure versos. Viure. O escriure com viure". Una biologia privilegiada i ben cuidada féu la resta. Pràcticament fins el moment de la mort, no parà de traduir i publicar versos propis, les quals activitats li proporcionaren importants premis. I tampoc no deixà mai de reivindicar l'espai que els correspon a les dones en l'encarcarat i molt masculí univers literari en català, amb iniciatives com la creació del comitè d'escriptores del PEN Club Català. Combativitat que estenia també a l'àmbit nacional. L'autobiografia conclou parlant de la consulta del 9N: "Si no és per una causa de força major, no deixaré de participar-hi", escrivia de manera tristament premonitòria. ●